

Het Zweedse gelijkheidsbeleid onder de loep

Krachtige moeders die ogenschijnlijk ‘appeltje eitje’ baan en kids combineren, treffen bij thuiskomst gedreven vaders aan met hun kroost. In Zweden is dit geen utopie, maar mogelijk door een gendergelijkheidsbeleid waarmee het land al tientallen jaren internationaal gezien een voortrekkersrol inneemt. Onder het motto ‘Gelijke kracht om vorm te geven aan je leven’ hoopt Zweden een voorloper te blijven. Toch is volgens de Zweedse minister van gendergelijkheid “Het meest gelijke land in de wereld nog steeds veel te ongelijk.” Het Zweedse succes en de haken en ogen in relatie tot genderrollen en de vertaling in de dagelijkse praktijk.

“We voeden kinderen niet op vanuit vooropgezette verwachtingen hoe een jongetje of meisje moet zijn.” Yvonne Hall, coördinator van ‘pre-school Tappan in Stockholm, legt de pedagogische benadering uit van het Zweedse crèchesysteem. Bewust omgaan met genderrollen begint in Zweden namelijk al op de pre-school; de opvang voor kinderen van één tot vijf jaar. De ‘pre-school’ maakt het voor beide ouders mogelijk een betaalde baan te hebben en wordt gezien als een vanzelfsprekend en belangrijk onderdeel van de opvoeding. Zeventig procent van de jonge kinderen in Zweden gaat naar een ‘pre-school’.

Handige leraressen

“Er zijn ook fouten gemaakt”, erkent Hall. Zo werden de jaren tachtig en negentig geken-

merkt door het rigide willen doorbreken van genderpatronen. Roze prinsessenjurkjes werden angstvallig uit het klaslokaal gehouden en vervangen door genderneutraal speelgoed. In de huidige benadering worden kinderen gestimuleerd om zélf keuzes te maken. Een blik in het speellokaal bevestigt dit; zowel lakschoentjes als cowboylaarzen sieren de verkleedhoek. “We moedigen kinderen aan met het uitgangspunt dat ze de vrijheid hebben om te zijn hoe ze zelf willen zijn.” Op de vraag wat de opstelling is van de leerkracht wanneer een meisje het allerliefst in een roze jurkje rond paradeert en met barbies speelt, is dan ook het antwoord: “We onderbreken het spelen nooit, ook niet bij een jongetje dat graag met poppen speelt.” Leerkrachten benaderen jongens en meisjes bewust op dezelfde manier. Er is geleerd van video-opnames waarop de docenten zagen dat meisjes eerder een knuffel krijgen in een spannende situatie, en jongens met ferme woorden worden toegesproken.

Het huidige genderonderwijs tracht eraan bij te dragen dat kinderen in de toekomst minder traditionele carrièrekeuzes maken. De jongetjes van ‘pre-school’ Tappan staan hierdoor over een tiental jaren hopelijk wél voor de klas, want nu is driekwart van de ‘pre-school’ leerkrachten in Zweden vrouw. Bij Tappan blijft het aantal mannelijke docenten zelfs steken op nul. Leerkrachten vervullen een belangrijke voorbeeldfunctie; het tekort aan mannen is volgens Hall dan ook problematisch. “We vangen deze situatie zoveel mogelijk op, door verschillende type vrouwen te laten zien.” Zo blijkt één van de leerkrachten erg handig te zijn en zij repareert en knutselt bewust in het directe gezichtsveld van de kinderen.

Dat het merendeel van de leerkrachten vrouw is, is niet het enige herkenbare issue dat in Zweden net zozeer speelt als in Nederland. Ondanks een hoge arbeidsparticipatie van

o *Serius begint ook Elina (2) aan haar schilderscarrière*

○ Tuva (3) vindt schilderen geweldig, samen met haar moeder is ze in het cultuurcentrum Kulturhuset

vrouwen is er een duidelijke scheiding tussen 'mannenbanen' en 'vrouwenbanen', verdienen vrouwen over het algemeen vijftien procent minder dan mannen en werkt zestig procent van de vrouwen parttime. De zorgtaken zijn gelijkmatiger verdeeld, maar nog steeds besteedt de vrouw meer tijd aan de kinderen en het huishouden dan mannen en hierdoor aan onbetaald werk.

Annika Creuzer, 'private finance expert,' verwoordt de situatie als volgt: "Wellicht wordt

parttime werken als een vrije keuze gezien, maar het is geen vrije keuze om later minder pensioen te ontvangen. Vrouwen zijn nog steeds slachtoffer van traditionele rolpatronen en van hun streven om aan de norm te willen voldoen van 'de perfecte moeder'."

Feministische motor voor economisch gewin

Volgens Katerine Boye, assistent-professor sociologie aan de universiteit van Stockholm,

is het doorbreken van traditionele rolpatronen minder een kwestie van de juiste pedagogische benadering, maar zijn financiële prikkels belangrijk. Het genereren van gelijke kansen voor zowel vrouwen als mannen staat voorop, waarbij de nadruk ligt op het combineren van ouderschap en betaald werk. De verlofregeling voor ouders is in dit beleid een integraal onderdeel, waarin de rol van de vader als opvoeder hoog in het vaandel staat. Volgens Lars Wittenmark, senior adviseur van het ministerie van Educatie, wordt hiermee een tweeledig doel gerealiseerd: "Gelijke verdeling van zorgtaken is niet alleen eerlijk en rechtvaardig, het is ook economisch een winsituatie."

Toen Zweden eind jaren tachtig meer vrouwen nodig had op de arbeidsmarkt, kwamen de feministen volgens Wittenmark met de oplossing. Vrouwen moesten gelijke kansen krijgen; ook op de arbeidsmarkt. De overheid speelde hier gretig op in met onder andere een aantrekkelijke verlofregeling. In totaal bestaat het ouderschapsverlof voor beide ouders uit 480 dagen. Zestig dagen zijn gereserveerd voor elke ouder om ook papa's te stimuleren om thuis te blijven met de kinderen. Tachtig procent van het salaris wordt tijdens het verlof doorbetaald. Mannen nemen over het algemeen vijftien procent op van het totaal aan verlofdagen, waaruit blijkt dat de gelijke verdeling in de praktijk toch nog ver te zoeken is. Echter, wanneer je de

○ Op de Zweedse pre-school wordt elke dag buiten gespeeld, ook in de winter

Het Zweedse gelijkheidsbeleid onder de loep

situatie vergelijkt met de Nederlandse verlofregeling waarbij de vader slechts twee dagen krijgt doorbetaald dan is de Zweedse situatie een stuk aantrekkelijker.

Kunst en gender

Met het oog op het thema van deze *Visies* is het een interessant gegeven dat het Zweedse genderbeleid zich ook uitstrekt tot kunst. Zo subsidieert de overheid een gros aan kunstprojecten, die door de aantrekkelijke verlofregeling ook overdag veelvuldig worden bezocht door zowel mama's als papa's. Je hoeft niet verbaasd op te kijken wanneer je tijdens kantooruren volop mannen met buggy's tegenkomt. Een geliefd uitje is het cultuurcentrum 'Kulturhuset' in Stockholm. Het centrum is een verzamelplaats voor jonge ouders. Boeken zijn gratis te leen en tegen een kleine vergoeding kan er worden gekleed of geschilderd. Op gekleurde kussens en zachte dekens zitten her en der ouders met kinderen. Ook Dennis komt hier graag met zijn dochtertje Elsie van tien maanden. Hij heeft hier de tijd voor aangezien hij in totaal zes maanden verlof opneemt. Zijn vrouw heeft de eerste acht maanden na de geboorte van Elsie verlof opgenomen. Hij vertelt enthousiast: "Het is echt een luxe om zoveel tijd met je kind te kunnen doorbrengen."

Een verdieping lager is een expositie van de Poolse videokunstenares Katarzyna Kozyra. Kozyra stelt op een ludieke manier genderrollen ter discussie en speelt zelf een belang-

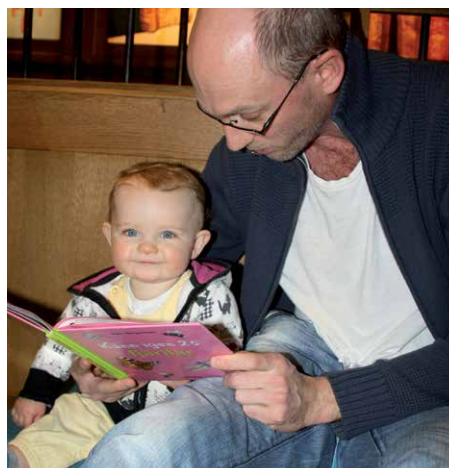
rijke rol in haar video's. Ze zoekt in het extreme de grenzen op, zowel van haarzelf als die van de kijker. Haar video-installatie *Rite of Spring* is een confrontatie met heersende opvattingen van 'mannelijk' en 'vrouwelijk', ideale schoonheid en sociaal gedrag. 'Mannen' met vrouwelijk geslacht en vice versa, bewegen zich voort op verschillende projecties.¹ Overduidelijk speelt Kozyra met clichés van mannelijkheid en vrouwelijkheid, maar ze doet dit op een manier waardoor de kijker zich niet direct afvraagt 'gaat het hier om mannen of om vrouwen?' Zo zou het in het dagelijks leven ook moeten zijn. Zelfs in Zweden is er nog werk aan de winkel. ●

Andel de Haan is afgestudeerd in de culturele antropologie en het mensenrecht. In november 2012 maakte zij op uitnodiging van de Zweedse ambassade een persreis naar Stockholm met als thema Gender Equality and Family Policy in Practice

○ Par Tureson gaat een blokje om met zijn dochters Linnéa (3) en Cletetine (2)

○ Foto's: Andel de Haan

○ Dennis geniet zichtbaar van de tijd die hij kan doorbrengen met zijn dochtertje Elsie

Voetnoot

¹ Kozyra was van juni tot en met september 2012 te zien met de tentoonstelling *Transgression*, in het Museum voor Moderne Kunst Arnhem. Wie haar werk niet gezien heeft kan via www.youtube.com filmpjes vinden die (enigszins) een indruk geven van *Rite of Spring*.